

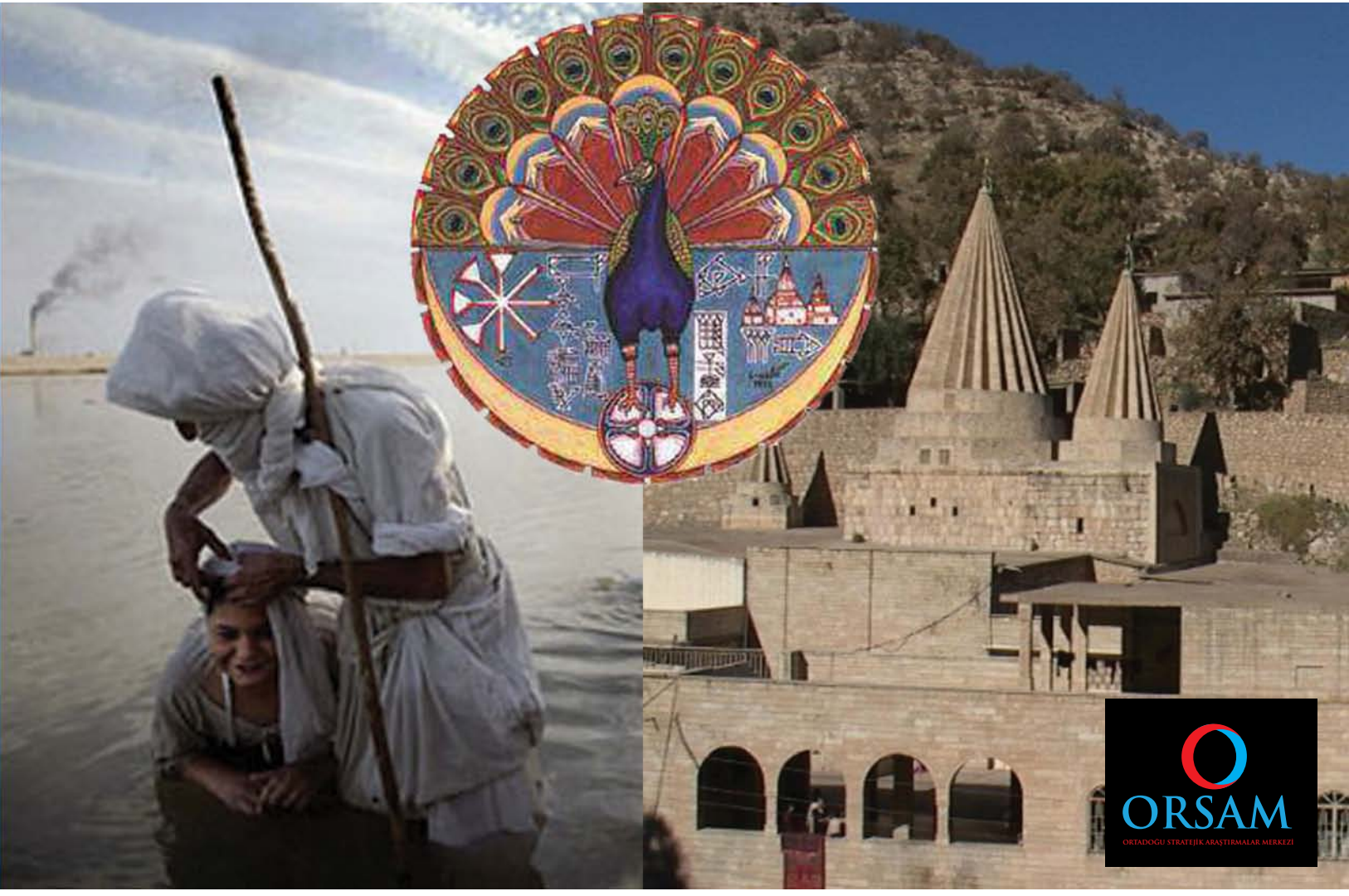
IRAK HUKUK MEVZUATINDA AZINLIKLARIN SOSYAL HAKLARI

SOCIAL RIGHTS OF MINORITIES IN IRAQI LEGISLATION

الحقوق الانسانية للأقليات على ضوء احكام القانون الدولي والدستور العراقي

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

IRAK HUKUK MEVZUATINDA AZINLIKLARIN SOSYAL HAKLARI

SOCIAL RIGHTS OF MINORITIES IN IRAQI LEGISLATION

الحقوق الانسانية للأقليات على ضوء احكام القانون الدولي والدستور العراقي

ORSAM Rapor No: 106

Şubat 2012

ISBN: 978-605-4615-01-8

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2012

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dıŐ politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuŐtur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaŐtırmıŐtır.

Ortadoğu’ya BakıŐ

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barıŐın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaŐmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaŐtırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaŐtırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algınlmasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözümler önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araŐtırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaŐtırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaŐtırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

İçindekiler

Takdim	4
Özet	5
1. Kişisel Hal Kanunu	6
2. Vatandaşlık Kanunu.....	8
3. Medeni Kanun	11
4. Ceza Kanunu	12
5. Ceza Usül Kanunu	14
6. Birleşik İş Kanunu	14
7. Sivil Toplum Kuruluşları Kanunu.....	17
Sonuç.....	18

TAKDİM

Uzun yıllar bir dikta rejimi altında yaşamış Irak'ta, bütün halk ciddi bir baskı altında yaşarken, bu baskının daha fazla hissedildiği kesimin azınlıklar olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Saddam Hüseyin'nin kimlik değiştirme üzerine kurulu asimilasyon politikaları sonucu Irak'taki azınlık gruplarına mensup birçok kişi ya zorla kimlik değiştirmiş ya ülkeyi terk etmiş ya da rejim tarafından soykırıma kadar varan uygulamalara maruz kalmıştır. Bu baskı sadece siyasal anlamda değil, hayatın her alanına yansımıştır. Özellikle sosyal hayat düşünüldüğünde olağanüstü bir ortamda yaşayan halk içerisinde azınlıklar neredeyse bütün alanlardan dışlanmıştır.

ABD'nin 2003'te Irak'ı işgalinin ardından azınlık grupları kendilerini daha rahat ifade etme imkanı bulurken, bu rahatlığın hukuki düzenlemelere yansıdığını söylemek güçtür. Bu açıdan ABD'nin Irak'a girişinin ardından yeniden hareketlenen azınlık gruplarının heyecanı, Irak'taki yönetsel yetersizlik, istikrarsızlık ve özellikle güvenlik eksikliği gibi nedenlerden dolayı, kısa sürede kendini karamsarlığa bırakmış gözükmektedir. Bu noktada bu karamsarlığa yol açan en büyük pay sahibinin Irak hükümetinin gereken düzenlemeleri yapmakta geç ve eksik kalması olarak gösterilebilir. Buradan hareketle Irak'ta yaşayan azınlıkların hukuki sosyal haklarının daha iyi anlaşılması açısından Irak'ta çıkarılan ya da devam eden uygulamalarının incelenmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Elinizdeki bu rapor da Irak'ta azınlıklara tanınmış sosyal hakları içeren yasaları mercek altına almaktadır. Bu yasaların konuyla ilgili taraflarca bilinmesi, Irak'taki azınlıkların daha iyi bir noktaya gelmesine imkan tanıyacağı gibi, Irak'taki demokrasinin de gelişmesine katkı yapacağı düşünülmektedir. Çalışmamızın herkes için faydalı olmasını diliyoruz.

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

Hazırlayan: ORSAM

IRAK HUKUK MEVZUATINDA AZINLIKLARIN SOSYAL HAKLARI

Özet

Azinlıkların sosyal haklarına ilişkin hukuki düzenlemelerin eski rejimlerin uygulamalarına dayandırılması, yeni dönemde ciddi sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Irak'taki eski rejimler tarafından ortaya konan uygulamalar, dönemsel şartlar bakımından da düşünüldüğünde, son derece geçersiz kalmaktadır.

Irak'taki uygulamaların uluslararası konjonktürün getirdiği yenilikler ve yeni uluslararası hukuk kurallarıyla da uyuşmadığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle azınlıkların sosyal haklarının bir nebze olsun ilerletilebilmesi için bazı değişiklikler ve düzenlemeler yapılabilir.

Geçmişte azınlıkların ülke içinde maruz kaldıkları şiddet ve yerlerinden edilme durumu yüzünden doğum tarihlerine ilişkin belgelerini kaybeden kişilere yönelik değişiklik yapılması gerekmektedir.

Kişisel hal meseleleri yönünde gayrimüslimler için özel hükümler belirtilmedikçe, evliliklerin İslam hukukuna göre bitirilmesi ya da yapılmasının gerekliliğini bildiren düzenlemelerde değişikliğe gidilebilir.

İrk ayrımcılığının ırk, renk, soy, milliyet ya da etnik kökene dayanan her türlü ayrımcılık, dışlama, sınırlandırma ya da tercih anlamına geldiğini açıklığa kavuşturacak şekilde geniş kapsamlı bir düzenlemenin gerekliliği ortadadır.

Eşit muamele ilkesinin sadece çalışma hakkını ve mesleki eğitim alma hakkını içeren kısımlara değil, bütün anayasada ve kanunlarda geçerlilik kazanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Azinlık gruplarının üyelerinin belirli bir iş alanına girmelerini sağlamak ve çalışma statülerini devam ettirmelerini sağlamak için geçmişte ayrımcılığa maruz kaldıkları iş alanlarında pozitif ayrımcılığa izin verilmesi de mümkün olabilir.

1. Kişisel Hal Kanunu

Medeni Kanun pek çok yasal meseleye çözüm üretmesine rağmen, 188 Sayılı 1959 tarihli Kişisel Hal Kanunları kişinin yasal konumuna yönelik pek çok önemli yasal konular bütününe ele almaktadır. Diğer pek çok Ortadoğu ülkesinde olduğu gibi Irak'ta da Kişisel Hal Kanunları evlilik, vasiyet ve miras gibi meselelerle ilgilenmektedir.

Irak'taki Kişisel Hal Kanunları bölgedeki diğer devletlere kıyasla hayli ilericidir. Temel olarak İslam hukuku kökenli olmasına ve evlilik, boşanma, miras ve başka kişisel meseleler gibi kişisel durumlara dair konuları düzenlemesine rağmen, bu kanun gayrimüslimleri İslam hukuku temelli kanunlardan muaf tutmaktadır. Kanunun 2. Maddesi, kanunların "özel bir yasayla ayrılanlar dışında tüm Iraklılar'a uygulanacağını" belirtmektedir. Bu söylem Irak Anayasası'nın 41. Maddesindeki tüm Iraklıların "dinleri, mezhepleri, inançları veya tercihlerine göre kişisel durumlarına bağlılıklarında özgürdür" ifadesiyle daha da güçlenmektedir.

Bu güvencelere rağmen, şu ana kadar gayrimüslimler için özel bir yasama maddesi geçirilmemiştir. Bu özel kanunların yokluğunda, Kişisel Hal Kanunları gayrimüslim azınlıklar ve diğer grupların meseleleriyle ilgilenmekte ve evlilik ile miras gibi konularda İslam hukukunun prensiplerini uygulamaktadır. Bazı Iraklı uzmanlar farklı azınlık grupları için özel hükümlerin yaratılmasının karışık bir hukuk sistemi pahasına amaca uygun hukuki süreçleri ve tüm vatandaşlar için eşit muameleyi getireceğini belirtmektedirler. Diğer taraftan, hali hazırda bazı azınlık grupları farklı yasa tasarıları hazırlayıp bunların savunuculuğunu yapmaktadırlar.

Aşağıdaki analizin de gösterdiği gibi, kişisel durumlar konusunda gayrimüslim azınlıkların korunmasındaki yetersizlik sadece Kişisel Hal Kanunları'ndan kaynaklanmamaktadır. Daha ziyade, sorunlar bu grupların kişisel durumlarını düzenleyecek ilgili ve uygulanabilir kanunların eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Gayrimüslim Azınlıklar İçin Özel Hükümler

Madde 2

(1) Bu kanun hükümleri özel bir kanunla ayrılan kişiler dışında tüm Iraklılar'a uygulanır.

Maddenin Yorumu: 1959'da kabul edilen yürürlükteki Kişisel Hal Kanunları, kuralları Müslümanlara uygulamaktadır. Ancak kanunun 2. Maddesi ayrıca gayrimüslim azınlıklar için farklı kişisel hal kanunlarının çıkarılmasına imkân tanımaktadır. Anayasası'nın 41. Maddesi'ndeki tüm Iraklıların "dinleri, mezhepleri, inançları veya tercihlerine göre kişisel durumlarına bağlılıklarında özgürdür" ifadesiyle bu ifade daha da güçlenmektedir.

- Ancak, şu ana kadar böyle bir yasama maddesi henüz geçirilmedi. Bu tür kanunların eksikliğinde, azınlıkların kişisel durumlarına yönelik temel hakları korumasız bırakılmaya devam etmektedir. Pek çok açıdan özel hükümlerin eksikliği, azınlıkların kendi inançlarının getirdiği gelenek, görenek ve uygulamalarını engellemekte ve azınlıkları Kanunlarda belirtilen İslam hukukunun ilkelerine tabii tutmaktadır. Buna ek olarak, bu şekilde uygulanan kanunlar bazı azınlık gruplarını İslami ilkelere göre hareket etmedikleri gerekçesiyle ayrımcılıkla ve kötü muameleyle baş başa bırakma tehlikesini içermektedir.

Evlilik

Madde 12

Evliliğin sağlıklı olması için, kadının kendisiyle evlenmek isteyen erkek için kanunen yasaklanmaması gerekmektedir.

Madde 13

Geçici (evlilik sınırlamaları)...semavi olmayan dine bağlılık...

Madde 17

Müslüman bir erkeğin semavi dinlerden birine bağlı bir kadınla evlenmesine izin verilirken Müslüman bir kadının gayrimüslim bir erkekle evlenmesi yasaktır.

Maddenin Yorumu: 12. ve 13. Maddeler birlikte bir erkek ve “semavi olmayan bir dine bağlı” olan bir kadın arasındaki tüm evlilikleri hükümsüz kılmaktadır. 17. Madde de Müslüman bir kadın ve gayrimüslim bir erkek arasındaki evlilikleri hükümsüz kılmaktadır. Bu hükümler, gayrimüslim azınlıkların yanında Müslümanların evlilik haklarına etki etmekte ve hem Müslüman hem de farklı inançlardan olan kadınlara karşı ayrımcılık yapmaktadır.

- Bu üç madde “cinsiyet... din, mezhep, inanç, ya da fikir.” ayrımı gözetmeksizin herkeşe kanun önünde eşitlik garantisi veren Irak Anayasası’nın 14. Maddesini ihlal etmektedir. Bu maddeler ayrıca ICCPR’nin kutsal saydığı “evlilik çağına gelmiş erkek ve kadınların evlenme ve aile kurma hakkı”yla da çelişmektedir.
- Bu hükümler ayrıca Irak’ın da taraf olduğu Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiyesine İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 5. Maddesinde kutsal sayılan hakları da ihlal etmektedir. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiyesine İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 5. Maddesi devletlerin “ırksal ayrımcılığını önlemeleri ve ortadan kaldırılmalarını” ve “herkesin hakkını... ve kanunlar önünde eşitliği... garanti etmelerini” teyit etmektedir. 5. Madde’nin devamında “evlilik ve eş seçimi” hakkı gibi garanti edilmesi gereken hakları listelemektedir.

Boşanma

Madde 34

- (1) *Boşanma evlilik bağının kopması anlamına gelir. Boşanma erkek, kadın, yetkili bir temsilci veya hakim tarafından gerçekleşir. Boşanma İslam hukukuna göre gerçekleşmelidir.*
- (2) *Sosyal araştırma, hakemlik ve boşanma süreçlerinde vekâlet kabul edilmez.*

Madde 37

- (1) *Erkek eş boşanmayı üç kere eşinden boşandığını söyleyerek gerçekleştirir.*
- (2) *Tek defada üç kere sözlerle ve jestlerle yapılan boşanma tek boşanma yerine geçer.*

Madde 47

Kadına şiddet denen bekleme sürecini şu iki durumda takip etmelidir:

- (1) *Eğer kadın ve kocası cinsel ilişkiden sonra, vazgeçilebilir boşanmayla, ufak ya da büyük çapta geri dönülemez boşanmayla, yasal ayrılıkla, evliliğin iptaliyle, barışçıl bir ara vermeyle veya evliliğin feshi tercihiyle ayrılmışlarsa*
- (2) *Koca öldüyse ve böyle bir ölüm cinsel ilişkiden önce gerçekleşiyse bile*

Madde 48

(1) Boşanma ve evliliğin iptali durumlarında, cinsel ilişkide bulunan kadının bekleme süresinin üç şekli bulunmaktadır.

Maddenin Yorumu: 34. Madde dini azınlıklar için problemlili olabilir, çünkü bu madde boşanmanın belirli bir inanca göre yerine getirilmesini mecbur kılmaktadır.

- 37. Madde de problemlili görünmektedir. Bu madde kocaya evliliği basitçe sözlü olarak bitirme hakkını veren *talak* ya da sözle boşanma hakkını vermektedir. Örneğin, Bahaî dini erkek eşe böyle bir hak vermezken, Madde 37 (2) Bahaîlerin inançlarını uygulamalarına karışmamaktadır çünkü bu madde *talakı* zorunlu kılmamaktadır. Benzer şekilde, Kakailer *talakı* tanımamaktadırlar ve Madde 37 (2) deki hükümlere uymaları gerekmemektedir. Ancak Madde 37 (2) hiçbir boşanmayı geçerli kılmayan Mandeian inancıyla çelişmektedir.

- Madde 37(2)’nin aksine, 47. Madde kadının tekrar evlenebilmesi için bekleme süresini zorunlu kılmaktadır. 48. Madde olabilecek *iddet* koşullarını daha da detaylı belirtmektedir. Bahailer’in uygulamaları *iddetten* önemli şekillerde ayrılmaktadır. Eğer bir Bahaî boşanmak istiyorsa, erkek ya da kadın Bahaî meclisinden “bir yıl bekleme” süresi belirlemesini talep etmelidir; bu sürede çift farklılıkları çözüp uzlaşma yoluna giderler. Bir yılın sonunda bir uzlaşma gerçekleşmezse, o zaman boşanma otomatik olarak devreye girer. İddet ve bir yıl bekleme birbiriyle çelişmektedir, ancak 47. Madde ilkinin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

- Kişisel Hal Kanunları'nın 34, 37 ve 48. Maddeleri Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 27. Maddesini ihlal etmektedir, çünkü bu maddeler azınlıkları "kendi dinlerini uygulama ve benimsemeleri"nden mahrum bırakmaktadır.

2. Vatandaşlık Kanunu

26 Sayılı 2006 tarihli Irak Vatandaşlık Kanunu seleflerine kıyasla kapsayıcı bir yasa olarak geniş ölçüde ileridir. Vatandaşlık Yasası 42 Sayılı 1924, 43 Sayılı 1963 ve 5 Sayılı 1975 tarihli Vatandaşlık Yasalarını etkili bir şekilde yürürlükten kaldırmış ve bunların yerini almıştır. Bu yasalar vatandaşlığa kabul sürecinde Araplar ve Arap olmayanlar arasında ayırım gözetmekteydi. Vatandaşlık Yasası ayrıca Devrim Komuta Konseyi'nin 666 Sayılı 1980 tarihli, 300.000 Feyli Kürd'ün 200.000'inin vatandaşlığını iptal eden kararını da hükümsüz kılmıştır. Vatandaşlık Yasası, daha önceki kanunlar tarafından vatandaşlığa kabul edilmeyen Iraklılara vatandaşlık vermek için önemli açılımlar yapmaktadır, fakat yasa yine de belli azınlık gruplarına karşı ayrımcılığa yol açabilecek muhtelif hükümler barındırmaktadır.

Vatandaşlığa sahip olamayan bireyler eğitim, sağlık hizmeti, miras ve dolaşım özgürlüğü gibi temel insan haklarına ulaşmada sorun yaşamaktadırlar. Vatandaşlık belgesi olmadan, vatandaşlık hakları iade edilmeyen azınlıklar doğum, ölüm, evlilik belgesi gibi medeni hal belgelerini almakta çok büyük zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bu yüzden, Irak'ta vatandaşlığa sahip olmak uluslararası insan hakları kanunu ve 2005 Anayasası tarafından tanınan temel haklara ulaşmak için son derece önemlidir.

Vatandaşlığın Geri Verilmesi

Madde 1

Bu kanunun amaçlarıyla ilgili olarak, aşağıda belirtilen terimlerin anlamları şu şekildedir:

b. Bir Iraklı: Irak milliyetini nail olan kişidir.

Madde 2

Yürürlükten kaldıran Araplara Irak vatandaşlığı veren 42 Sayılı 1924, 43 Sayılı 1963 ve 5 Sayılı 1975 tarihli Vatandaşlık Kanunları'na binaen ve şu an aktif olmayan Devrimci Karargâh Konseyi tarafından vatandaşlık tanınan herkes Iraklı olarak kabul edilir.

Madde 17

Devrimci Karargâh Konseyi tarafından alınan 666 Sayılı 1980 tarihli karar hükümsüz kılınp, bu anlamda Devrimci Karargâh Konseyi tarafından verilen adaletsiz kararları iptal etmenin yanında, bu Konsey tarafından vatandaşlıktan mahkûm bırakılan tüm Iraklıların vatandaşlıkları geri verilecektir.

Madde 18

1- Siyasi, dini, ırkçı veya mezhepsel sebeplerle vatandaşlıkları ellerinden alınan tüm Iraklıların Irak vatandaşlığına geri dönme hakları kendilerine verilecek ve bu amaçla başvuru yapmalıdırlar. Ölüm durumunda babaları vatandaşlıklarını yitirdikleri için kendileri de vatandaşlıktan mahrum kalacak olan çocuklar başvuru yaptıkları takdirde vatandaşlıklarını geri alabilirler.

Maddelerin Yorumu: Olayın bütününe bakıldığında, geçmiş devletler zamanında ayrımcılığa maruz kalarak vatandaşlık haklarından mahrum bırakılan azınlıkların vatandaşlıklarını geri kazanmaları yönünde önemli aşama kaydetmektedir. Bu önemli bir ilk adım olarak gözükmektedir.

- Geçmiş Baas rejimi azınlıkları vatandaşlıktan çıkarmak için devamlı bir çaba içindeydi. Irak hükümeti 1974'te 130.000 Feyli Kürdü sınır dışı edip İran'a göndermiş ve Feyli Kürtler'in Iraklı olmadıklarını iddia etmiştir. 1980'de 666 Sayılı kararla 220.000 ile 300.000 arasında Feyli Kürt vatandaşlıktan çıkarıldı ve hükümet bu kişilerin mülklerine el koydu. Bu Vatandaşlık Yasaları pek çok Iraklı azınlığın vatandaşlık hakkını teslim etse de en azından kabaca 100.000 Faili Kürdün hala vatandaşlığa sahip olmadığı tahmin ediliyor. Geçmişteki Vatandaşlık Yasaları ve Kararların vatandaşlıktan çıkarma hükümleri geçersiz kılındıysa da,

Irak Göç ve Göçmen Bakanlığı 2003'ten bu yana, sadece 20.000 ailenin vatandaşlık durumlarının eski haline getirildiğini belirtmektedir.

- Feyli Kürtler gibi Bahaîler de ayrımcı devlet uygulamalarından çok çekmektedir. Örneğin, Irak'ta son 30 yılda doğan pek çok Bahaî'nin pasaport dâhil hiçbir vatandaşlık belgesi bulunmamaktadır. Irak İçişleri Bakanlığı 2008'de Bahaîler'e kimlik kartı verilmesini engelleyen önceki düzenlemeyi iptal etmiştir. Bu uygulamanın kaldırılmasına rağmen, kendilerini "Müslüman" olarak tanımlamak zorunda bırakılan Bahaîler, kendi inançlarını belirtmek için kimlik kartlarında değişiklik yapamıyorlar. Tam ve resmi belgeleri olmayan Bahaîler okullara kayıt yaptırmakta, ülkeden ayrılmakta ve en önemlisi tüm "Irak vatandaşlarına" anayasa tarafından tanınan temel haklara ulaşmada sorun yaşamaktadırlar.
- Irak içindeki Bedeviler genel olarak göçebe bir hayat yaşayan ve kalıcı bir yere sahip olmayan kişiler olarak tanımlanırlar. 1997 Irak nüfus sayımı Bedevilerin sayısını 100.000 olarak tahmin etmekteydi. Bedevilerin göçebe yaşam tarzı Irak vatandaşlığı için gerekli belgeleri elde etmelerini güçleştirmektedir. Bu yüzden de Bedevilerin vatandaşlık hakkı kazanması ve vatandaşlıkla gelen haklardan faydalanmaları zorlaşmaktadır.
- Köklerinin Irak'ta olduğunu kanıtlayan belgeleri olmadığı müddetçe, burada belirtilen de dâhil olmak üzere, azınlıklar vatandaşlıklarını tekrar elde edemez. Bu yüzden, Vatandaşlık Yasalarının geçmişteki ayrımcı vatandaşlık yasalarını iptal etmenin ötesine geçmesi ve topluluk üyelerinden alınacak sözlü ifade, Irak'ta uzun süreli ikamet edildiğine dair kanıtlar ve yerel diyalektler, coğrafya ve kültür bilgisi gibi vatandaşlığı kanıtlayacak alternatif araçları sağlaması gerekmektedir.
- 1990 tarihli Bosna Hersek Vatandaşlık Yasası vatandaşlıklarını kanıtlayan belgelere sahip ol-

mayan bireylerin vatandaşlıklarını kanıtlamaları için "kendileri tarafından veya bu kişiler için verilen ifadeler" de dahil olan bir dizi prosedür belirlemişti.

Madde 4

Iraklı bir anneden ve kimliği bilinmeyen veya devleti olmayan bir babadan olan herkesi, yetişkinlik yaşına gelmesinden sonraki bir sene içerisinde, zor koşullar yüzünden bunu yapamama durumu dışında vatandaşlık başvuru sırasında Irak'ta ikamet ediyorsa Bakan bu kişileri Irak vatandaşı olarak kabul edebilir.

Maddenin Yorumu: Bu hüküm Iraklı bir anneden ve kimliği bilinmeyen veya devleti olmayan bir babadan olan bir çocuğa vatandaşlık hakkının verilmesini kabul etmektedir. Ancak, yetişkinlik yaşına geldiğinin yazıya dökülerek kanıtlanması Körfez Savaşı sırasında kayıtlar yok edildiği ve daha yakın zamanlarda Baas rejiminin düşmesi yüzünden zor olabilir. Bu şart, geçmişte kötü muamele gören ve yerlerinden edilen veya şiddete maruz kalan azınlıkları olumsuz şekilde etkileyebilir.

- 4. Madde vatandaşlığa başvurmak için yetişkinlik yaşından en geç bir sene sonra başvurmak gibi başvuru sürecinde sıkı şartlar koymaktadır ve bu şartlar bölgede devam eden çatışmalar ve kişilerin yerlerinden edilmelerinin boyutu düşünüldüğünde karşılanması zor görünen şartlar olarak görünmektedir.

Madde 5

Bakan, kendisi de Irak'ta doğan Iraklı olmayan ve çocuğun doğumunda da Irak'ta yaşıyor olan bir babadan olan ve Irak vatandaşlığına başvurması koşuluyla bu kişileri Irak vatandaşı olarak kabul edebilir.

Maddenin Yorumu: Bu hüküm dar bir *jus solis*, yani vatandaşlığın doğulan yer ile kazanılması anlamına gelen anlayışını ortaya koymaktadır. Bu hüküm Anayasa'da temel vatandaşlık kazanma yolu olan köken şartına ters düşmektedir.

- Türk Vatandaşlığı Kanunu Madde 1(2), Türkiye içinde doğan, ailelerinin vatandaşlıklarının ne olduğuna ve ayrıca soy durumuna bakmadan herkesi vatandaşlığa kabul eder. Irak'ın ileride keyfi sebeplerden dolayı vatandaşlık hakkının iptalini engellemek ve azınlık gruplarına vatandaşlık hakları için daha fazla dayanak sağlamak için buna benzer, vatandaşlığın pek çok temele dayandığı bir kanun çıkarılabilir.
- Irak'tan geçici olarak kendi kontrolleri dışında ayrılmak zorunda olan kişilerin siyasi sürece dâhil olmaları için on yıl bekleme zorunluluklarını kaldırmak için Madde 9(2)'nin değiştirilmesi.

Madde 21

1- 43 Sayılı 1963 tarihli Irak Vatandaşlık Yasası yürürlükten kaldırılacaktır. Ancak, bu kanun altında belirtilen yönergeler, değişiklik veya iptal durumuna göre şimdiki kanunla çatışmadığı sürece geçerli olmaya devam edecektir.

2- 5 Sayılı 1975 tarihli Araplara Irak vatandaşlığı veren kanun geçmişe dönük olarak, devletsizliğe yol açmayacak şekilde iptal edilecektir.

3- (Etkin olmayan) 46 Sayılı 1990 tarihli Ulusal ve Sivil Bilgi Kanunu iptal edilecektir.

Bu kanun hükümlerine aykırı olan tüm metinler iptal edilecektir.

Maddenin Yorumu: 43 Sayılı 1963 tarihli Irak Vatandaşlık Yasası'nın 8. Maddesi farklı koşullardaki kişiler için vatandaşlığa alınma süreçlerini ortaya koymaktadır. En az sınırlayıcı olan gerekli şartlar sadece Arap milletlerinden olan kişilere uygulanan Madde 8(1)'dir. Bu gereklilikler şunlardır: çoğunluk, Irak'a yasal yollardan girme, Irak'ta on yıl boyunca yasal olarak yaşamış olmak, iyi hal ve itibar, mental veya fiziksel kusurun ya da hastalığın olmayışı. Sadece İçişleri Bakanlığı'nın bu başvuruları kabul etmesi yeterlidir. Madde 8(3) Arap olmayanlar için askerlik hizmetini yapmış olmak gibi daha sınırlayıcı maddeler içermektedir. En sınırlayıcı şartlar Madde 8(4)'te belirtilmiştir ve Irak dışında doğan herkesi kapsamaktadır. Bu son kategori hem İçişleri Bakanlığı'nın hem de Irak Cumhurbaşkanı'nın onayından geçmek zorundadır. Buna ek olarak, 15 yıl boyunca ülke içinde yaşamış olmak ve Irak vatandaşı olan (en az ikinci dereceden) bir akrabaya sahip olmayı gerekli kılmaktadır. Bu kanun, ırka dayanarak vatandaşlığa kabul şartlarını yükselterek Arap olmayanlara karşı ayrımcılık yapmıştır.

Madde 9

1- 4, 5, 6, 7 ve 11. Maddeleriyle göre vatandaşlığa kabul edilen Irak doğumlu olmayan bir Iraklı, özel bir kanunla dışarıda bırakılmadığı sürece bir Irak vatandaşıyla aynı haklara sahiptir.

2- 4, 5, 6, 7 ve 11. Maddeleriyle göre vatandaşlığa kabul edilen Irak doğumlu olmayan bir Iraklı, Irak vatandaşlığını kazandığı günün üzerinden on yıl geçmeden bakan ya da milletvekili olamaz.

3- 4, 5, 6, 7 ve 11. Maddeleriyle göre vatandaşlığa kabul edilen Irak doğumlu olmayan bir Iraklı cumhurbaşkanı veya cumhurbaşkanı vekili olamaz.

4- Başka bir ülkenin daha vatandaşlığına sahip bir Iraklı, bu vatandaşlığından feragat etmediği sürece, üst seviyede idari ve güvenlik pozisyonunda bir görev alamaz.

Maddenin Yorumu: Bu hüküm 4, 5, 6, 7 ve 11. Maddeler uyarınca vatandaşlığa kabul edilen Iraklılara belli sınırlamalar getirmektedir. Örneğin, bu hüküm bu kişilerin 10 yıl boyunca mecliste görev almalarını engellemektedir. Irak'ın gelişen demokrasisi ve devletin geçmişteki ayrımcı tutumları, sivil savaş ve devam eden güvenlik tehditleri göz önüne alındığında, siyasi katılıma yönelik kurallar ve sınırlamalar hafifletilmelidir. Ülkelerine geri dönen Iraklıların seslerini duyurmaları için on yıl beklemeye mecbur etmek yerine bu kişileri siyasi sürece dâhil etmeye teşvik etmek gerekmektedir.

- 5 Sayılı 1975 tarihli kanunun 1. Maddesi, 43 Sayılı 1963 tarihli Irak Vatandaşlık Kanunu'nun vatandaşlık için koyduğu şartları hafifletmiştir, fakat sadece Araplar için. Madde 1 özellikle 10 yıl yasal ikamet etme zorunluluğunu, ülkeye yasal yollardan girme gerekliliğini, yaşamı sürdürmek için gerekli araçların ne olduğunun belirtilmesini ve fiziksel veya zihinsel rahatsızlık ve hastalık olmaması zorunluluklarını ortadan kaldırıp, geriye sadece iyi hal durumunu ve çoğunluğa ulaşmayla beraber çoğunluğu gerekli kılmaktadır. Başvuru yapan Araplar 5 Sayılı 1975 tarihli kanun altında bu gereklilikleri göz ardı edebilirler. Kanun sadece Araplar için gerekli şartları azalttığı için vatandaşlığa kabul edilme hakkı kazanmak isteyen Arap olmayanlara karşı ayrımcılığa yol açmıştır.
- Bu sebeple, 5 Sayılı 1975 tarihli kanun ve 43 Sayılı 1963 tarihli kanunun iptali, Baas rejimi sırasında vatandaşlıklarını kaybeden Iraklıların vatandaşlık haklarını geri kazanmaları için aşırı derecede önemli ve takdire şayan bir çabayı göstermektedir. Kanunun iptali Iraklı olmayan tüm vatandaşların, kabul sürecinde eşit şekilde muamele edilmesi bakımından birleştirici özelliğe sahiptir.

3. Medeni Kanun

40 Sayılı 1951 tarihli Irak Medeni Kanunu vatandaşlar arasındaki ilişkilerin temel şartlarını ortaya koymaktadır. Medeni Kanun Kıta Avrupası ve İslam'ı içeren bir yasal sisteme dayanmaktadır. Irak Medeni Kanunu'nu en çok etkileyen iki yasal mevzuatlar *Mecelle* ve Mısır Medeni Kanunu'dur. *Mecelle*, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1869'da Hanefi Okulu'yla ortaya koyduğu İslam hukukunun Avrupai tarzda yorumlanmasıdır. Mısır Medeni Kanunu da ciddi derecede Avrupa'nın etkisinde kalmıştır. Mısır Medeni Kanunu tasarısının önde gelen isimlerinden olan Fransız eğitimi almış hukukçu Abd al-Razzaq Al-Sanhuri Avrupa ve İslami hukuk ilkelerini derlemesi ve İslam'ın hukuki geleneğini modern medeni kanunlarıyla bağdaştırma çabalarıyla tanınmaktadır. 1943'te Irak Hükümeti'nin davetiyle, Al-Sanhuri daha sonra Medeni Kanun'a dönüşecek yasa tasarısını hazırladı.

Bugünkü Medeni Kanun analiz edildiğinde, Irak'ın geleneksel İslami ilkelere bağlılığını sürdürürken diğer taraftan modern bir medeni kanuna sahip olmasına izin verecek bir şekilde Fransız ve İslami hukuk sistemlerinin bir karışımı ortaya çıkmaktadır. Bu da, geniş ölçüde uyumlu ve ilerici bir Medeni Kanun ortaya çıkarmıştır. Örneğin, Medeni Kanun'un Başlangıç kısmındaki 12. Paragraf şöyle belirtmektedir:

Kanunun kaynakları yasalar, sonra kullanım, sonra tek bir okulla sınırlı olmayan İslami içtihat ve son olarak adalet ilkesidir; bunlar İslami içtihat ile Irak hukuku ve Irak kanunlarıyla kıyaslanabilecek yabancı ülkelerin kanunlarıyla desteklenen iki yorum kaynağıdır.

Bu mahkemeler herhangi bir konuda yazılı hukukun cevapsız kaldığı durumlarda öncelikli olarak neye danışılacağı konusunda açık bir kaynak hiyerarşisi yaratmıştır. Sadece uygulanabilir bir kural olmadığı takdirde mahkeme İslam hukukuna danışmalıdır ve böylece İslam hukukunu yardımcı kaynak konumuna yerleştirecektir.

Ancak, Irak Anayasası'nın 2. Maddesi İslami devletin resmi dini ve tüm kanunların esası olarak belirtmiş ve İslam'ın yerleşik kurallarıyla çelişen hiçbir kanunun kabul edilmeyeceğini belirtmektedir. Aynı madde ayrıca bir kanun Anayasa'da özetlenen demokrasinin ilkeleri ya da temel haklar ve özgürlüklerle ters düşecek hiçbir kanunun kabul edilmeyeceğini de belirtmektedir. 2. Madde görünürdü İslam hukukuna Medeni Kanun tarafından belirtilen kaynaklar hiyerarşisinde en tepeye koymaktadır. Ancak, bu Anayasal hükmün Medeni Kanun'u nasıl etkileyeceği belirsizdir.

Benzer bir Medeni Kanun'la beraber süregelen Mısır Anayasası, ayrıca İslam'ı ana yasal kaynak olarak ilan etmektedir. Ancak, Mısır'daki İslami yasal ilkeler iç mevzuatla birlikte kullanılan başka bir yasal kaynak olarak düşünülmektedir. Ancak Irak'ta durum böyle değildir çünkü Irak Anayasası'nın 2. Maddesi İslam'la çelişen kanunları hükümsüz saymaktadır.

Bu Anayasal çıkmaz İslami kanunlara uyma zorunluluğu olmayan Irak'ın değişmez gayrimüslimleri için ciddi problemler barındırmaktadır. İslam hukukunun Medeni Kanun'da kullanılması, din, ifade, kanunlar önünde eşitlik, hükümet-sel konulara katılım, bir kimsenin kendi seçtiği işte çalışması, aile hakları, kadın hakları gibi dini azınlıkların haklarını olumsuz şekilde etkileyebilir. Medeni Kanun, sivil yaşamın pek çok alanını düzenlediği için, Anayasa'da veya Medeni Kanun'un ilgili maddelerinde daha fazla açıklık veya değişiklik yapılması elzemdir.

Madde 106

...(2) Varislerin belirlenmesi ve mirastan kalan payların ayarlanması ve mülkün devri konuları İslam hukukunun ilkeleri ve özel kanunlara göre yürütülür.

Maddenin Yorumu: Bir mülkün dağıtılmasında İslam hukukunun kullanılması gayrimüslimlere karşı ayrımcılığa yol açacak ve bu kişilerin Irak Anayasası'nın 23. Maddesi'yle garanti altına alınan mülk haklarını ihlal edecektir.

Madde 164

(1) Evrensel veya özel bir kural olsun (İslami kural ortaya koymak gibi) ...bu kuralın kökeni Peygamber sözüdür: "Müslümanların iyi diye düşündüğü Allah ile iyidir."

Maddenin Yorumu: 1. Madde hâkimlerin İslam hukukunu yalnızca yasal hükümlerin ve ilgili gelenek ve uygulamaların eksikliğinde yorumlamasını gerekli kılmaktadır. Pek çok başka madde de İslam hukukuna belirli bir mesele konusunda atıfta bulunmaktadır. Irak Anayasası'nın "Irak pek çok ulustan, dinden ve mezhepten oluşan bir ülkedir," ilkesini tanımaya rağmen, bir yandan da İslami devletin resmi dini ilan etmekte ve İslam hükümleriyle çelişen hiçbir kanunu kabul etmemektedir.

4. Ceza Kanunu

L. Paul Bremer tarafından Haziran 2003'te imzalanan Geçici Koalisyon Yönetimi'nin 7 Numaralı Talimatı (7 Numaralı Talimat) 111 Sayılı 1969

tarifli Ceza Kanunu'yla birleştirilerek hükümlerinin pek çoğu eski haline getirilmiştir. Bu talimat asıl Ceza Kanunu'ndaki "yayın suçu" gibi belirli suçlar veya genel biçimiyle tanımlanan ulusal güvenlik suçları gibi liberal yönetim ilkesine aykırı olan pek çok suçu ortadan kaldırmıştır.

7 Numaralı Talimat azınlıkların haklarını korumak için önemli bir ayrımcılıkla mücadele maddesini içermektedir: "Resmi görevlerini sürdürürken, kamu görevi ifşa eden veya kamu binalarında çalışan tüm görevliler, tüm polis birimleri, savcılar, hâkimler de dahil olmak üzere, kanunları tarafsız biçimde uygulamalıdır. Hiç kimse cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi görüş, ulusal, etnik ya da sosyal veya doğum kökeni yüzünden ayrımcılığa maruz bırakılamaz." Yaygın uygulama alanı düşünüldüğünde, bu eşit muamele hükmünün önemi hafife alınamaz. Bu hüküm, nefret suçlarını yasaklayan Ceza Kanunu'nun 372. Maddesi ile birlikte, Iraklı azınlıkları korumak için güçlü bir kanunlar bütünü oluşturmaktadır.

Yasal metinlerdeki geniş kapsamlı önlemlere rağmen, yorumcular azınlıkların mağdur oldukları durumlarda Irak'taki ceza kanunlarının yetersiz uygulanma sıkıntısını dile getirmektedirler.

Hükümet azınlıklara karşı şiddeti toplum önünde lanetlese de, azınlıkların saldırılara açık durumda olduğu bölgelerde güvenliği artırmak için önlemleri almamaktadır ve toplum liderleri saldırıların neredeyse hiçbir zaman bütünüyle soruşturulmadığını söylemektedirler. Irak güvenlik güçleri bu tür saldırıları gerçekleştirenleri nadiren yakalamakta, sorguya almakta ve cezalandırmakta ve bu da yapılanların cezasız kalması havası yaratmaktadır.

Şu anda, Ceza Kanunu tüm suçların cezalandırılacağı veya mağdurların haklarının korunacağı yönünde olumlu bir garanti vermemektedir. Bu sorun Irak'taki azınlıkların haklarını koruma konusunun tam merkezinde bulunmaktadır: Azınlıklara yönelik şiddet eylemlerinin soruşturulması ve Anayasa'nın 2(2) ve Ceza Kanunu'nun 372. Maddesi'ne göre bu suçları işleyenlerin gerektiği şekilde cezalandırılması zaruridir.

Geçici Koalisyon Hükümeti daha önceden var olan ceza mahkemelerinin hüküm verme yetkisini artırmak için Merkezi Ceza Mahkemesi'ni oluşturmuştur. Bu mahkeme 1969 Ceza Kanunu'nu uygulamakla yükümlüdür. Mahkemenin, bu belirtilen kategorideki tüm davalar üzerinde takdir hakkını kullanma yetkisi bulunmaktadır. Bu türden bir kategori, “ırk, milliyet, etnik gruplar arası veya dini suçlardan” yargılanan zanlıların işledikleri davaları içermektedir. Bir kez daha kanunlar, etnik, dini veya milli kökene dayanan önyargılar sebebiyle ortaya çıkan şiddet eylemlerinde bulunan kişilerin cezalandırılmalarının temin edilmesi yönünde yeterli önlemleri almaktadır. Adil yargı ile birlikte geniş yasal önlemleri alınması, Iraklı azınlıkları hedef alan kişileri cezalandırmakta etkili olabilir ve uzun dönemde bu türden ırkçı ve etnik sebeplerden kaynaklanan şiddet eylemlerinin caydırılmasına katkı yapabilir

Azinlıkların Korunması

Madde 372

Aşağıda tanımlanan kişiler 3 yılı aşmamak veya 300 dinarı aşmamak koşuluyla alıkoymak süreciyle cezalandırılırlar:

- (1) *Dini azınlıkların mabetlerine saldıran veya dini eylemlerini aşağılayan herkes*
- (2) *Bir dini töreni, eğlenceyi veya bir dini azınlık grubunun toplantısını kasten bölen veya bu türden bir eylemin uygulanmasına engel olan herkes*
- (3) *Dini bir azınlığa tahsis edilen bir binayı, sembolü veya bu grup için kutsal olan herhangi bir şeyi harabeye çeviren, yıkan, tahrif eden veya kutsallığını bozan herkes*
- (4) *Dini bir azınlık için kutsal olan bir kitabı basan ve yayınlayan ve kasten kitabın metinlerini yanlış basan böylece metnin anlamını değiştiren veya öğretilerinde hafif değişiklikler yapan herkes*
- (5) *Bir dini azınlık için kutsal olan, tapınılan veya ilgili olan bir sembol veya kişiye kamu önünde hakaret eden herkes*

(6) *Aldatma amacıyla kamu önünde bir dini töreni veya kutlamayı taklit eden herkes*

Maddenin Yorumu: Bu son derece ilerici hüküm azınlıklara geniş teminatlar sunmakta ve farklı dini inançların, ayinlerin ve kültürel uygulamaların önemini tanımaktadır. Bu hüküm ayrıca dini azınlıklarla ilgili binaların, metinlerin ve sembollerin de önemini tanımaktadır. Azınlıklar ve bu grupların kültürel uygulamalarına karşı aşağılayıcı eylemleri suç sayarak, bu Kanun multi-etnik bir toplumda olması gereken tolerans ilkesini övgüye layık şekilde kutsal saymaktadır.

- Ancak, bazı Iraklılar 327. Madde'de belirtilen ihlaller için belirtilen para cezalarının çok düşük olduğunu ve bu yüzden azınlıklara karşı gerçekleştirilen saldırgan eylemler veya şiddet eylemlerinin yeterince caydırıcı olmadığını belirtmektedirler. Para cezalarının artırılması devletin dini azınlıkların korunması konusundaki kararlılığını ve Iraklı azınlıklara zarar vermeyi, hakaret etmeyi, yok etmeyi veya azınlıkların dini ayinlerine ve kutsal mekânlarına saldırıları lanetlemesi gibi her türlü eylemi lanetlemesi açısından önemlidir.

Merkezi Ceza Mahkemesi

Geçici Koalisyon Hükümeti daha önceden var olan ceza mahkemelerinin hüküm verme yetkisini artırmak için Merkezi Ceza Mahkemesi'ni oluşturmuştur. Bu mahkeme 1969 Ceza Kanunu'nu uygulamakla yükümlüdür. Mahkemenin, bu belirtilen kategorideki tüm davalar üzerinde takdir hakkını kullanma yetkisi bulunmaktadır. Bu türden bir kategori, “ırk, milliyet, etnik gruplar arası veya dini suçlardan” yargılanan zanlıların işledikleri davaları içermektedir.

Maddenin Yorumu: Mahkemenin bu türden nefret suçlarını yasaklaması ve yasal eylemde bulunması alkışı hak ederken, diğer taraftan azınlıkları ayrımcılıktan ve kötü muameleden korumak için sadece yasal yetkilerin kullanılması yeterli olmayabilir. Mahkemenin bu dava süreçlerinde Anayasal veya uluslararası standartlara bağlı kalmayabileceği dikkate alınarak, azınlıkların korunması için ilave önlemler gerekebilir.

5. Ceza Usul Kanunu

L. Paul Bremer tarafından Haziran 2003'te imzalanan Geçici Koalisyon Yönetimi'nin 3 Numaralı Talimatı (3 Numaralı Talimat) 23 Sayılı 1971 tarihli Ceza Kanunu'yla (Ceza Usul Kanunu) birleştirilmiştir. Bu Ceza Usul Kanunu cezai soruşturmalar ve yargulamaların yürütülmesine ilişkin süreçleri belirtmektedir.

Madde 152

Mahkeme, güvenlik veya duruşmanın selameti açısından davayla ilgisi olmayanların katılımlarını yasaklamak için oturumların tamamının veya bir kısmının özel oturum şeklinde gerçekleşmesine karar vermediği sürece duruşma oturumları kamuya açık olmalıdır. Mahkeme belirli bir grubun duruşmaları izlemesini yasaklayabilir.

Maddenin Yorumu: Bu hüküm duruşmaya dâhil olan bir şahit veya katılımcının gizliliğini ve güvenliğini garanti altına almaktadır; bu tür koruyucu önlemler kesinlikle gereklidir. Ancak, bu kadar geniş önlemlerin alınmasına çalışılması ve belirtilmemiş “belirli bir grup insanın” mahkemeye katılımının engellenmesi şeffaflık ve adaleti aksatabilir. Eğer kötüye kullanılırsa, bu süreç azınlıklara veya medya gibi başka gruplara karşı, duruşmaya katılmalarını engelleyerek, ayrımcılığa yol açabilir. Bu da hukuk sisteminin adaleti ilkesine zarar verebilir ve ayrıca söz konusu olan duruşma hakkında normal koşullarda bilgi sahibi olabilecek azınlıkları ötekileştirip, bu hakka erişimlerini engelleyebilir.

6. Birleşik İş Kanunu

1987 Birleşik İş Kanunu, işçilerin güvenlik standartlarını ve tazminat durumunu belirleyen düzenlemeleri de içeren, Irak'taki genel iş idaresi ve çalışma kanunlarını düzenleyen ilerlemeci bir kurallar bütünüdür.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Madde 15

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın İş Bulma Kurumu, iş bulma ofisleri aracılığıyla, uygun

olan işler için işçilerin yerleştirilmesinden ve işçiler arasında adalet ve eşitliği sağlamaktan sorumludur.

Madde 26

Eğitim gerektiren mesleklerin hangileri olduğunu, her meslek için eğitim periyodunu, eğitilecek elemanlara ödenecek tazminat miktarını, teorik ve pratik bilgilerle alakalı olarak müfredatı, sınav sistemini, verilecek sertifikaları ve sertifikalar üzerinde belirtilecek bilgileri

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın talimatları belirleyecektir.

Madde 57

Çaba gerektiren ve sağlığa zararlı işler için çalışma saatlerinin sayısı düşürülecektir. İşverenler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Ulusal Mesleki Sağlık ve Güvenlik Merkezi'nin tekliflerine dayanarak hazırladığı talimatlara dayanarak bu tür işlerin hangileri olduğuna ve uygulanabilecek maksimum çalışma saatlerine karar verecektir.

Maddelerin Yorumu: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na verilen geniş yetki ve takdir hakları azınlıkları içine alan pek çok madde içermektedir. Kanun'un 15. Maddesi iş bulma ofislerinin adalet ve eşit muamele yapmasını dikte etse de, diğer taraftan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın eşit muamelede bulunacak şekilde davranmasını mecbur kılacak hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Raporlar Iraklı yetkililerin dini ve etnik ayrımcılıkta bulduklarının altını çizmektedir; bu durum çalışma fırsatlarına eşit şekilde ulaşmayı engellemektedir.

- Irak Anayasası'nın 22. Maddesi tüm Iraklılar'a çalışma hakkı garantisini vermektedir. İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi herkesin çalışma hakkını tanımakta ve devletlerin bu hakların “ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya farklı fikir, milli veya sosyal köken, mülk, doğum veya başka durumlar gibi sebeplerle ayrımcılık yapılmadan” uygulanmasını garanti altına almasını talep etmektedir.

Eşit Muamele

Madde 2

Bu kanun, eşit şartlar altında ve eşit fırsatlarla, çalışabilen tüm vatandaşlara, cinsiyet, ırk, dil veya din ayrımı yapmaksızın çalışma hakkını garanti eder. Bu sebeple, çalışma miktarı ve her mesleki alanın doğasına bağlı olarak devletin belirttiği sınırlarla alakalı olarak her vatandaşın mesleki eğitim alma yolunu arama imkânı vardır.

Maddenin Yorumu: 2. Madde Kanun'un temel eşit muamele ilkesini kapsamaktadır. Bu madde eşit muameleyi sadece cinsiyet, ırk, dil veya din üzerinden garanti etmektedir. Irak Anayasası ve uluslararası anlaşmalar eşit muamele için daha fazla temel talep etmektedir. Örneğin, 2. Madde renk, siyasi veya başka fikirler, milli veya sosyal köken, mülk, doğum veya başka durum, İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin belirttiği gibi (çalışma hakkına yönelik) ve Eşit Muamele (İşe Alınma ve Çalışma) Sözleşmesi (fırsat eşitliği ile işe alınma ve çalışma eşitliğine yönelik) ayrımcılıklara karşı önlem almada yetersiz kalmaktadır.

- İkinci olarak, eşit muamele garantisi sadece çalışma hakkını ve mesleki eğitim alma yolunu arama imkanını kapsamaktadır. Bu madde "çalışma hakkı" ifadesinin anlamını mesleki eğitimden öteye taşımamaktadır.
- İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi çalışma hakkı ilkesine özellikle kişinin özgürce seçtiği ve kabul ettiği işte çalışarak hayatını kazanmayı özellikle içermektedir. İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, açıkça çalışma hakkına yönelik herkesin adil ve uygun koşullarda – özellikle güvenli çalışma koşulları, adil ücret, terfi için eşit şans ve uygun dinlenme ve tatil hakları- yoluyla kişisel bir boyut geliştirmektedir. İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ayrıca herkesin sendika kurma, erkek ya da kadın kendi tercihine göre sendikalara üye olma ve bunun yanında sendikaların özgürce işlemesi

hakkını açıkça belirtmektedir. Eşit muamele ilkesini sadece çalışma hakkıyla sınırlandırarak ve çalışma hakkının içinde bulunan özel yasal zorunlulukları – basit bir mesleki eğitim hakkının ötesine geçirmeyerek- karşılamakta başarısız olarak, 2. Madde ayrımcılık için geniş bir zemin bırakmaktadır.

Madde 20

Bir bölgedeki işveren mevcut iş için adayların gösterilmesini iş bulma ofisinden aşağıdaki prosedür yoluyla talep edebilir:

(1) işveren sunulan işin türünü ve işi yapmak için gereken yeterlilikleri belirleyerek bölgedeki iş bulma ofisine talepte bulunacaktır;

(2) iş bulma ofisi, ofiste kayıtlı olan işçileri kontrol ederek talebe cevap verecektir. Eğer kayıtlı işçiler arasında belirtilen iş için yeterli bir işçi yoksa iş bulma ofisi işverenin talebini karşılayıp karşılamadıklarını öğrenmek için diğer iş bulma ofisleriyle iletişime geçecektir;

(3) talebi aldıktan sonraki 15 gün içinde ofisin teklif edilen aday hakkında işvereni bilgilendirecektir veya işverene talebin yerine getirilmediği hakkında bilgi verilecektir;

(4) eğer işveren hükümlerde belirtilen şekilde iş bulma ofisinden bir cevap almamışsa (3) işverenin kendi tercihinine göre herhangi birini işe alma hakkı olacaktır.

Maddenin Yorumu: 20. Madde özellikle iş bulma ofisinin kayıt önceliğine göre yeterli olan işçiye öncelik vermesi gerektiğini belirtmemektedir; bu yüzden işçilerin belirlenmesi konusundaki takdir haklarını tamamen iş bulma ofisinin ellerine bırakmaktadır. Bu da yetkililere işçilerin dini veya etnik kökenine göre özel muamelede bulunma hakkını tanımaktadır. Pozitif ayrımcılık yıllardır dezavantajlı konumda bulunan azınlıklar için özel bir önem taşısa da diğer taraftan bu hüküm basitçe zaten ayrımcılığa maruz kalan azınlıklara pozitif ayrımcılık yapmak yerine daha çok ayrımcılık yapılmasına yol açabilir.

- Buna ek olarak, kamu hizmetlerine ulaşmakta pek çok azınlık gruplarının çektiği zorluklar, bazı grup üyelerinin iş bulma ofislerine kayıt olamadıkları ve bu sebeple iş fırsatlarına erişimlerinin engellendiği anlamına gelebilir. Son olarak, bu madde işverenlerin kendi isteklerine göre işçi bulma konusunda eşit muamelede bulunmaları gerekliliğini zorunlu kılmamaktadır.

Azınlıkları İş Fırsatlarından Mahrum Edebilecek veya Azınlıklara Farklı Davranılmasına Yol Açabilecek Hükümler:

Madde 10

Sözleşmeler, kayıtlar veya diğer belgeler olması fark etmeksizin, Arapça tüm iş konularında kullanılacak dildir. Kürtçe otonom Kürdistan bölgesinde Arapçanın kullanılma amacıyla aynı şekilde kullanılacaktır. Başka bir dilde yazılan bir belgeye dayanarak hiç kimse bir işçiye karşı, belge işçinin imzasını taşısa dahi, iddiada bulunamaz.

Madde 30

İş sözleşmesi yazılı olarak belirtilmeli ve işin cinsi ile ödenecek maaşın miktarı belirtilmelidir. Eğer yazılı bir sözleşme yoksa işçinin yazılı bir sözleşmenin olduğunu kanıtlama yükümlülüğü ve kontrattan kaynaklanan her türlü iddiayı desteklemek için delil sunma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Madde 107

Bir işveren, işçinin işe alınmasından önce, yazıyla işe dair tehlikeleri ve alınması gereken önlemleri belirtmesi gerekmektedir. İşveren ayrıca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından belirtilen talimatlar uyarınca işe dair tehlikeleri ve alınması gereken önlemleri belirtmek için uyarıcıları belirtmelidir.

Maddelerin Yorumu: Arapça'nın tüm iş konularında kullanılması gereken dil olmasını zorunlu kılarak, bu hükümler azınlıkları sözleşme konularında ve mesleki tehlikeler hakkındaki bilgilenmek konusunda dezavantajlı konuma düşürebilir.

- Keldani-Süryaniler, Kakailer ve Şebekler gibi Arapça konuşmayan gruplar Arapça bir sözleşme imzalayamayabilir ve Arapça olarak belirtilen mesleki bir tehlike uyarını okuyamayabilir veya anlayamayabilir. Buna ek olarak, Siyahi Iraklılar'ın Arapça konuşabilmesine rağmen, bu grupta okuma yazma oranı bazı tahminlere göre % 80 oranında orantısız biçimde yüksektir.

leşme imzalayamayabilir ve Arapça olarak belirtilen mesleki bir tehlike uyarını okuyamayabilir veya anlayamayabilir. Buna ek olarak, Siyahi Iraklılar'ın Arapça konuşabilmesine rağmen, bu grupta okuma yazma oranı bazı tahminlere göre % 80 oranında orantısız biçimde yüksektir.

- Arapça'nın çalışma belgelerinde kullanılması zorunluluğu Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin, dilsel azınlıkların bulunduğu devletlerde bu gruplara ait olan kişilerin kendi dillerini kullanma hakları engellenemez güvencesiyle bağdaşmamaktadır. Devletler tarafından azınlıkların kendi dillerini kullanma hakları konusundaki eşitsiz durumları düzeltmesi için olumlu önlemleri alınması gerekebilir. Bu türden önlemler mantıklı ve objektif bir kıstasa dayandığı sürece ve ayrımcılığa yol açmadığı sürece kabul edilebilir.

Madde 91

...(3) Yetişkin olmayan birisi ancak fiziksel yeterliliği yetkili bir kuruluş tarafından verilen belgeyle doğrulandığı takdirde işe alınabilir.

Madde 99

(1) Bu kanunun 98. Bölümü'nde (madenler) yer alan endüstrilerde ve işlerde, işçilerin yapmaları gereken iş için fiziksel olarak uygun olduklarını belirten tıbbi testlere girmeden önce işe alınmaları yasaktır.

Maddelerin Yorumu: Bu maddeler işçileri tehlikeli işleri yaparken korumaya amaçlarken, diğer taraftan aynı kanunlar azınlıkların bu meslekleri yapmalarını engel olabilir. Kuzey Irak'taki azınlık kadınları ve yerlerinden edilmiş kişiler (pek çoğu azınlık gruplarından olan) sağlık hizmeti almada kronikleşmiş sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu engeller dilsel engeller, şiddet tehdidi yüzünden hareket özgürlüğünün kısıtlanması, aşırı yoğun tesisler, ayrımcılık ve sağlık hizmetlileri tarafından doğrudan düşmanlık görmek gibi engelleri içermektedir. Madenciler ve taş ocağı işçileri sağlık hizmetlerine erişemezse iş için yeterliliğe sahip olamayabilirler.

Madde 60

(1) Her işçinin haftada en az bir kere ücreti ödemiş tatil hakkı vardır.

(2) İşveren tüm çalışanlar için haftalık tatili aynı güne göre düzenlemelidir yoksa her işçinin daha önceden belirlenen bir günde haftalık iznini kullanmasına izin verdiği müddetçe işveren haftalık dinlenme gününü rotasyon yoluyla sağlamalıdır.

Maddenin Yorumu: Haftalık tatil gününün tüm çalışanlar için aynı günde veya rotasyon yoluyla ayarlanmasını zorunlu kılarak, bu hüküm farklı dini gruplara ait kişilerin dinlerinin belirttiği tatil günlerini tanımayarak esneklik sağlama konusunda eksik kalmaktadır.

- Anayasa'nın 41. Maddesi tüm Iraklıların dinlerini yaşama hakkını koruma altına almaktadır. Bunun da ötesinde, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, bir kişinin dinini veya inancını belli etme hakkını koruma altına almaktadır ve bu hakkın sadece kanunlar tarafından ve kamu güvenliğini, düzeni, başkalarının sağlığı, ahlaki değerleri ve temel hakları ve özgürlüğünü korumak için sınırlandırabileceğini belirtir. Bir kişinin dinini belli etme özgürlüğü tatil günlerini takip etmesini de içermektedir ve Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin bu hakkın sınırlandırılmasını haklı gösterecek sebepler ciddi şekilde yorumlanmalıdır.
- Sınırlamalar ancak eşit muamele amacıyla ve eşit muamele tavrıyla gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, dini azınlıkların kendi gruplarından üyelerle dinlerini yaşama hakkını güvence altına almaktadır. İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi bu hakkın ihlaline karşı olumlu önlemlerin alınmasının sadece devletten değil, devlet içindeki vatandaşların eylemlerinden de beklemektedir.
- 60. Madde'nin uygun tatil günlerini sınırlandırmasının muhtemel sebebi – çalışma hayatının derli toplu idare edilmesi- kamu güvenliğini, düzeni ve başkalarının sağlığını, ahlakını ya da temel haklarını ve özgürlüklerini koru-

mak için gerekli değildir. Bu sınırlama, dini tatil günleri işverenleri tarafından seçilen tatil günlerine uymayan dini grupların üyelerine karşı ayrımcılığa yol açacaktır.

Madde 83

(1) Bu kanununun 57. Maddesi'nde belirtilen talimatlarla belirlenen veya ağır kabul edilen sağlığa zararlı işlerde kadınların çalıştırılması yasaktır.

Maddenin Yorumu: Bu madde kadınları tehlikeli çalışma koşullarından korumayı amaçlamaktadır. Ancak, bu madde ayrıca çoğu azınlık olan ve evlerinin idaresini üstlenen yerlerinden edilmiş kadınlara zarar da verebilir. Bu kadınlar iş bulma ve evlerini geçindirme konusunda ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. Bu yüzden, bu yasak bu kadınlar için diğer kadınlara oranla çalışma seçeneklerini daha sert şekilde sınırlamaktadır.

7. Sivil Toplum Kuruluşları Kanunu

Irak Temsilciler Konseyi Tarafından 25 Ocak 2010 tarihinde geçirilen 12 Sayılı Sivil Toplum Kuruluşları Kanunu (STK Kanunu), 34 Sayılı 1962 Kanunu, 13 Sayılı 2010 Kanunu, 45 Sayılı 2003 CPA Talimatı ve 16 Sayılı 2005 STK Tarafsızlık Yardım Yasası'nı da içeren önceki dört kanunun yerine çıkartılmıştır. Bu STK kanunu seleflerine göre uluslararası en iyi uygulamalarla daha iyi bağdaşmaktadır. Örneğin, STK kanunu STK ofisinin sadece STK Kanunu'nun bir hükmünü ihlal ederse başvurunun iptal edilebileceğini belirtirken, 16 Sayılı Talimat hükümete bu türden başvuruların iptali için sınırsız takdir hakkı vermektedir. Buna ek olarak, 16 Sayılı Talimat STK'ların kişisel adresler, meslekler, milliyetler gibi hassas bilgileri de içeren üye kayıtlarını hükümete rapor etmelerini gerekli kılarak, STK Kanunu böyle bir şey talep etmemektedir. Bunun yerine, STK Kanunu STK'lardan sadece yıllık mali raporlarını ve STK'ların Irak'taki aktivitelerini içeren raporları sunmalarını gerekli kılmaktadır. 16 Sayılı Talimat'ın STK'ların bu hassas bilgileri sunmalarını gerekli kılması hükümetin, organizasyonların belirli üyelerine ve amaçlarına zarar vermek amacıyla hedef listeleri yapması için potansiyel yaratmıştır. Aslında, STK Kanunu, STK'lar ve STK oluşturmak isteyen azınlıklar için daha açık bir çevre yaratarak hükü-

metin STK'lar üzerindeki takdir hakkı üzerinde hâkimiyet kurmaktadır.

Bu kanun azınlıklara karşı ayrımcılığa yol açacak hiçbir hüküm içermemekteydi.

Madde 10

Tüm STK'ların aşağıda belirtilenleri yapmaları yasaktır:

İlk olarak: Anayasa'yı veya başka Irak yasalarını ihlal edecek herhangi bir amaç edinmek veya aktivite yapmak

Maddenin Yorumu: Bu madde, hangi STK'nın ayrımcılık yapamayacağına dayanan sınırlı kategoriler listesini belirten 16 Sayılı Talimat'ın hükümlerine göre gelişim göstermektedir. Bu liste geniş ve kapsayıcı değildi ve sadece din, ırk, etnisite, cinsiyet veya sosyal statüyü içermekteydi. Bu yeni hüküm, Anayasal güvenceleri kullanarak, Irak Anayasası'nın 14. Maddesi'nde listelenen tüm nedenleri kapsamaktadır.

Sonuç

Görüldüğü üzere Irak'ta azınlıklara yönelik uygulamalar halen Irak'taki eski rejimlerin uygulamaları üzerinden yürütülmektedir. Azınlıkların sosyal haklarına ilişkin hukuki düzenlemelerin eski rejimlerin uygulamalarına dayandırılması, yeni dönemde ciddi sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte Irak'taki eski rejimler tarafından ortaya konan uygulamalar, dönemseller şartlar bakımından da düşünüldüğünde, son derece geçersiz kalmaktadır. Bu uygulamaların uluslararası konjonktürün getirdiği yenilikler ve yeni uluslararası hukuk kurallarıyla da uyuşmadığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle azınlıkların sosyal haklarının bir nebze olsun ilerletilebilmesi için bazı değişiklikler ve düzenlemeler yapılabilir.

Öncelikle uygulanabilir ve esnek zaman ayarlamalarını, bildirimleri, erişim hakkını, itiraz süreçleri ve şeffaflığı da içeren, vatandaşlığa tekrar nasıl dönülebileceğini açıkça belirtip, netleştiren değişikliklerin Vatandaşlık Kanunu'nda yapılması elzem olarak görülmektedir. Geçmişte azınlıkların ülke içinde maruz kaldıkları şiddet ve yerlerinden edilme durumu yüzünden doğum tarihlerine ilişkin belgelerini kaybeden kişilere yönelik değişik-

lik yapılması gerekmektedir. Sürece olumlu katkı yapması için hükümete vatandaşlık hakkından mahrum bırakılan azınlıklara ulaşmaları konusunda ve bu kişilerin vatandaşlık işlemlerinin başlatılması için sorumluluk verilmesi düşünülebilir.

Kişisel hal meseleleri yönünde gayrimüslimler için özel hükümler belirtilmedikçe, evliliklerin İslam hukukuna göre bitirilmesi ya da yapılmasının gerekliliğini bildiren düzenlemelerde değişikliğe gidilebilir. Bu durum genel insan haklarına aykırı bir durum olmakla birlikte, azınlık nüfuslarının yaşam alanlarını da daraltmaktadır. Buradan hareketle "gelenek" tanımını, tüm dinsel azınlıkların gelenek ve uygulamalarını kapsayacak şekilde, gayrimüslimlerin İslam hukukuna göre yargılanamayacağını açıklığa kavuşturmak için yasalarda değişiklikler yapılabilir.

Öte yandan, Irk ayrımcılığının ırk, renk, soy, milliyet ya da etnik kökene dayanan her türlü ayrımcılık, dışlama, sınırlandırma ya da tercih anlamına geldiğini açıklığa kavuşturacak şekilde geniş kapsamlı bir düzenlemenin gerekliliği ortadadır.

Aynı gereklilik azınlıkların çalışma şartlarıyla da paralellik içermektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın, Yasa hükümlerinde belirtilen ayrımcılıkla mücadele listesinde bulunan hiç kimseye hiçbir sebep yüzünden ayrımcılık yapma amacı veya etkileme şeklinde takdir haklarını ayrımcı bir tutumla kullanmaması gerektiğini açıkça belirten bir değişikliğin yasada gerçekleştirilmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Arapça'nın çalışma ortamında kabul edilen tek dil olma gerekliliğinin ortadan kaldırılması ve kullanılan dilin çalışanın ihtiyaçlarına göre belirlenmesini temin edecek değişikliklerin yapılması da hem azınlıkların haklarının korunması hem de daha işler bir devlet mekanizmasının oluşturulması açısından önemlidir. Bu açıdan eşit muamele ilkesinin sadece çalışma hakkını ve mesleki eğitim alma hakkını içeren kısımlara değil, bütün anayasada ve kanunlarda geçerlilik kazanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Hatta azınlık gruplarının üyelerinin belirli bir iş alanına girmelerini sağlamak ve çalışma statülerini devam ettirmelerini sağlamak için geçmişte ayrımcılığa maruz kaldıkları iş alanlarında pozitif ayrımcılığa izin verilmesi de mümkün olabilir.

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat	ORSAM Başkanı
Prof. Dr. Hayati Aktaş	ORSAM Trabzon Temsilcisi, KTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Doç. Dr. Veysel Ayhan	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar	ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
Doç. Dr. Tarık Oğuzlu	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Uluslararası Antalya Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Şahin	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Öztürkler	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu Ekonomileri - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Özlem Tür	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ
Habib Hümmüzlü	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Ahi Evran Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Canat Mominkulov	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu - El Farabi Kazak Milli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Abdullah Alshamri	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ORSAM Riyad Temsilcisi
Dr. Neslihan Kevser Çevik	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Dr. Didem Danış	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Galatasaray Üniversitesi
Dr. Jale Nur Ece	ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
Dr. İlyas Kamalov	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Dr. Yaşar Sarı	ORSAM Danışmanı, Avrasya - ORSAM Bıçkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Atatürk Üniversitesi
Dr. Süreyya Yiğit	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Av. Aslıhan Erbaş Açık	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
Fazıl Ahmet Burget	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Afganistan
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika - ORSAM Antananarivo (Madagaskar) Temsilcisi
Esra Demir	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Bilgay Duman	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Oğün Duru	ORSAM Yönetici Editörü
Noyan Gürel	ORSAM İzmir Temsilcisi
Selen Tonuş Kareem	ORSAM Erbil (Irak) Temsilcisi
Oytun Orhan	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Sercan Doğan	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nebahat Tanrıverdi	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Uğur Çil	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nazlı Ayhan	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
Leyla Melike Koçgündüz	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
Ufuk Döngel	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Göknil Erbaş	ORSAM Uzman Yardımcısı, Karadeniz
Aslı Değirmenci	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Jubjana Vıla	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Mavjuda Akramova	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Dr. Seyfi Kılıç	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Kamil Erdem Güler	ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı
Çağlayan Arslan	ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid	Irak Danıştay Eski Başkanı
Prof. Dr. Hayati Aktaş	ORSAM Trabzon Temsilcisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Hasan Alsancak	BP & BTC Türkiye, Enerji Güvenliği Direktörü
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Ahat Andican	Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Dorayd A. Noori	Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Prof. Dr. Tayyar Arı	Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Ali Arslan	İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
Başar Ay	Türkiye Tekstil Sanayi İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Prof. Dr. Mustafa Aydın	Kadir Has Üniversitesi Rektörü
Doç. Dr. Ersel Aydınlı	Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
Doç. Dr. Veysel Ayhan	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı	ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
İtir Bağdadı	İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü
Prof. Dr. İdris Bal	TBMM 24. Dönem Milletvekili
Yrd. Doç. Dr. Ersan Başar	Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Kemal Beyatlı	Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Barbaros Binicioğlu	Ortadoğu Danışmanı
Prof. Dr. Ali Birinci	Polis Akademisi Öğretim Üyesi
Doç. Dr. Mustafa Budak	Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
Dr. Hasan Canpolat	İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı
E. Hava Orgeneral Ergin Celasin	23. Hava Kuvvetleri Komutanı
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika
Doç. Dr. Mitat Çelikpala	Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	YOK Başkanı
Dr. Didem Danış	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
Esra Demir	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
Prof. Dr. Volkan Ediger	İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
Prof. Dr. Cezmi Eraslan	Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Prof. Dr. Çağrı Erhan	Ankara Üniversitesi ATAUM Müdürü, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Dr. Amer Hasan Fayyadh	Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
Av. Aslıhan Erbaş Açık	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku

Cevat Gök
 Mete Göknel
 Osman Göksel
 Timur Göksel
 Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
 Habib Hüzmüzlü
 Numan Hazar
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Dr. Tuğrul İsmail
 Dr. İlyas Kamalov
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Selçuk Karaçay
 Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
 İsmet Karalar
 Dr. Hasan Canpolat
 Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
 Yrd. Doç. Dr. Şaban Kardeş
 Av. Tuncay Kılıç
 Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Alexander Kolesnikov
 Prof. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Talip Küçükcan
 Arslan Kaya
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu
 Dr. Max Georg Meier
 Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Doç. Dr. Tarık Oğuzlu
 Prof. Dr. Çınar Özen
 Murat Özçelik
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Prof. Dr. Victor Panin
 Doç. Dr. Firat Purtaş
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Dr. Yaşar Sarı
 Ersan Sarıkaya
 Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Dr. Aleksandr Sotnichenko
 Zaher Sultan
 Dr. Irina Svistunova
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Mehmet Şüküroğlu
 Doç. Dr. Oktay Tanrısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Özlem Tür
 M. Ragıp Vural
 Dr. Ermanno Visintainer
 Dr. Umut Uzer
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Dr. Süreyya Yiğit

Irak El Fırat IV Türkiye Müdürü
 BOTAŞ Eski Genel Müdürü
 BTC ve NABUCCO Koordinatörü
 Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı
 Emekli Büyükelçi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Avrasya Danışmanı
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Vodafone Genel Müdür Yardımcısı (Türkiye)
 Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Edremit Belediye Başkanı Danışmanı
 İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı
 Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Edremit Belediye Başkanı
 Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek, Kırgızistan)
 Diplomat
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
 KPMG, Yeminli Mali Müşavir
 Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
 Bağdat Üniversitesi Rektörü
 Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Uluslararası Antalya Üniversitesi
 Ankara Üniversitesi, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisat Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya)
 Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 ORSAM Danışmanı, Avrasya – ORSAM Bişkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
 Türkmeneli TV – (Kerkük, Irak)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
 Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
 St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
 Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Enerji Uzmanı
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yardımcısı (KKTC)
 İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
 Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü (ABD)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 Vox Populi Direktörü (Roma-İtalya)
 İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
 St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 ORSAM Avrasya Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar Arı
 İlker Aytürk
 Recep Boztemur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han
 Raymond Hinnebusch
 Rosemary Hollis
 Bahgat Korany
 Peter Mandaville
 Emma Murphy

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Vermont Üniversitesi (ABD)
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Kadir Has Üniversitesi
 St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 George Mason Üniversitesi (ABD)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Hasan Kanbolat
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 ORSAM Başkanı
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

MithatpaŐa Caddesi 46/6 Kızılay-ANKARA
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr